

Eindrapportage deelproject 4a spoor 2b

De positie van gedragswetenschappers

De inzet van gedragswetenschappers in de jeugdzorg

Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg

Eindrapportage deelproject 4a spoor 2b

De positie van gedragswetenschappers

De inzet van gedragswetenschappers in de jeugdzorg

September 2009

Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg Deelproject 4a, spoor 2b - de inzet van gedragswetenschappers¹

September 2009

Inleiding

Een van de doelstellingen van het Actieplan Professionalisering in de jeugdzorg is de versterking van het opleidingscontinuüm (Deelproject 4a / spoor 2b). Spoor 2b betreft enerzijds de aansluiting tussen MBO en HBO, anderzijds tussen HBO en WO.

Om uitspraken te kunnen doen over (het optimaliseren van) de opleiding van WO-ers, bleek het wenselijk eerst helderheid te krijgen over de inzet van gedragswetenschappers in de jeugdzorg. Te meer aangezien in de aanvangsfase van deelproject 4 is geconstateerd dat er geen vanzelfsprekende doorgaande lijn tussen HBO en WO-opleidingen bestaat. Jeugdzorgwerker en gedragswetenschapper zijn twee afzonderlijke beroepen met eigen expertise en vaardigheden. Met dit deeltraject schetsen NIP en NVO daar een globaal beeld van - via een inventarisatie op basis een aantal interviews en gesprekken - en doen vervolgens aanbevelingen voor de wijze waarop psychologen en orthopedagogen (ook in de toekomst) opgeleid moeten worden. Dit laatste sluit niet alleen aan bij de doelstelling van deelproject 4 (versterking van de opleiding), maar is bovendien extra urgent geworden in het licht van de beoogde verplichte beroepsregistratie in de Jeugdzorg (in relatie met deelproject 3, landelijke dekking beroepscode en tuchtrecht). Beroepsregistratie is immers gekoppeld aan een niveau van beroepsuitoefening, dat via integratie van opleiding en werkervaring wordt verworven. De beroepsverenigingen rekenen juist *die* kant van professionalisering (kwaliteit van beroepsuitoefening stimuleren en het borgen daarvan) tot hun verantwoordelijkheid en nemen hier graag het voortouw in. De ontwikkelingen die zich vlak voor de zomerperiode hebben voorgedaan - het preadvies van Deelproject 3, uitmondend in een advies aan minister Rouvoet - hebben NIP en NVO ertoe aangezet binnen dit spoor van deelproject 4 nog wat sterker de nadruk te leggen op de (consequenties voor) het (blijvend) opleiden van gedragswetenschappers in de Jeugdzorg.

Werkwijze

NIP en NVO hebben Partners in Jeugdbeleid opdracht gegeven gesprekken te voeren met een aantal experts en vertegenwoordigers van bureaus jeugdzorg, zorgaanbieders, de Raad voor de Kinderbescherming, HALT en de justitiële jeugdinrichtingen. Op basis van de eerste uitkomsten van die gesprekken vond een discussiebijeenkomst plaats met een aantal leden van NIP en NVO, afkomstig uit de genoemde settings. Dit heeft geresulteerd in een notitie die inzicht geeft in de huidige inzet van gedragswetenschappers in de jeugdzorg. De betreffende notitie is als bijlage toegevoegd aan deze rapportage.

Hoewel de notitie is gebaseerd op een beperkt aantal interviews en bekend is dat de inzet van gedragswetenschappers regionaal sterk verschilt, heeft de inventarisatie van Partners in Jeugdbeleid onze zorg over de inzet van de expertise van gedragswetenschappers versterkt.

De gedragswetenschapper heeft volgens de ervaringen van de geïnterviewden over het algemeen incidenteel contact met cliënten, de diagnostiek wordt vaak uitbesteed, de rol van de gedragswetenschapper is in veel gevallen beperkt tot consultatie - en soms zelfs slechts tot het tekenen van indicatiebesluiten -, de gedragswetenschapper voert nauwelijks interventies uit en speelt een beperkte rol in methodiekontwikkeling en -begeleiding, en beleidsontwikkeling.

¹ NIP en NVO hebben als standpunt dat om volledig zelfstandig als gedragswetenschapper in de (jeugd)zorg te werken, een 6-jarige opleiding noodzakelijk is. Waar hier wordt gerefereerd aan gedragswetenschapper wordt dan ook bedoeld de gekwalificeerde (kinder- en jeugd)psycholoog of orthopedagoog-generalist, die na zijn masteropleiding nog een tweejarig traject heeft gevolgd bestaande uit een combinatie van werkervaring, scholing, supervisie en literatuurstudie. Na afronding van dit traject voldoet de psycholoog/orthopedagoog aan de eisen voor beroepsregistratie (NIP-kinder- en jeugdpsycholoog, NVO-orthopedagoog generalist, BIG gz-psycholoog)

NIP en NVO beschouwen deze inventarisatie niet als statisch en op zichzelf staand eindproduct, maar als bouwsteen bij de gedachtevorming over het goed blijven toerusten van professionals. We zijn er namelijk van overtuigd dat er op dat vlak (kwaliteits)winst te behalen is.

Bovendien is de urgentie daartoe - zoals gezegd - versterkt door het advies van de Stuurgroep aan minister Rouvoet om beroepsregistratie in de jeugdzorg verplicht te stellen.

De notitie van Partners in Jeugdbeleid is als interne notitie bij dit document gevoegd, ter informatie van de Stuurgroep.

Visie beroepsverenigingen

NIP en NVO leggen hun visie over een verbeterde professionele inzet van gedragswetenschappers in de jeugdzorg hierbij aan de Stuurgroep voor. We zijn ons ervan bewust dat het bereiken van een optimale situatie veel inzet zal vragen van zowel de beroepsgroep als van de werkgevers, ook na de looptijd van het Actieplan. We hopen echter dat onze partners binnen het Actieplan, en in het bijzonder werkgevers en cliënten, onze visie onderschrijven en deze inzet samen met ons willen leveren.

Observaties van NIP en NVO over de inzet van gedragswetenschappers

- Goede (brede) diagnostiek is van groot belang, ook voor de jeugdzorg - kunnen observeren, analyseren van de problematiek, durven beslissen over wat nodig is, maar ook over wat niet nodig is, met inzicht in wat helpt (effectiviteit), en vervolgens ook bepalen óf het helpt (volgen).
- Diagnostiek wordt in de huidige situatie vaak uitbesteed, waardoor het steeds meer een handeling/taak wordt die los lijkt te staan van signaleren, analyseren, besluiten wat nodig is voor dit specifieke kind in zijn context en in relatie tot de mogelijkheden voor behandeling/begeleiding. De meerwaarde van handelingsgerichte procesdiagnostiek raakt hierdoor steeds verder buiten bereik. Het gevaar dreigt dat diagnostiek versmalt tot 'testen', 'bepalen waar het kind heen moet' en vervolgens doorverwijzen.
- Om brede diagnostiek in relatie tot behandeling te kunnen uitvoeren en/of coördineren is expertise nodig op beide gebieden en juist die gecombineerde expertise van de gedragswetenschapper² wordt nu niet optimaal ingezet.
- Er is in de huidige situatie niet of nauwelijks cliëntcontact van gedragswetenschappers met kinderen/jongeren, terwijl gedragswetenschappers vaak wel verantwoordelijkheid dragen voor belangrijke beslissingen in de jeugdzorg. Niet elk kind *hoeft* gezien te worden door een gedragswetenschapper, maar die mogelijkheid zou er wel moeten zijn.
- De rol van de gedragswetenschapper is nu vaak beperkt tot een consultatieve rol op afstand of in het ergste geval tot het zetten van een handtekening onder een indicatiebesluit. Dit leidt niet alleen tot uitholling van de taakhoud van de gedragswetenschapper, maar nog veel belangrijker: het leidt in sommige gevallen tot niet-optimale zorg. In veel gevallen is observatie en analyse essentieel verbonden aan een goede diagnostiek en de afweging wat voor dit kind optimale zorg is.
- Gedragswetenschappers die de expertise al in huis hebben vinden in de huidige taakstelling in de jeugdzorg vaak niet voldoende uitdaging - dat wat ze bij uitstek goed kunnen, kunnen ze in de jeugdzorg niet of onvoldoende toepassen. Gedragswetenschappers die hun expertise nog moeten opbouwen kunnen dat niet binnen de jeugdzorg. Hun vakbekwaamheid (combinatie van expertise op gebied van diagnostiek en behandeling) moeten zij verwerven buiten de jeugdzorg (bij voorbeeld binnen de GGZ of bij particuliere bureaus) en kunnen zij - eenmaal opgedaan - niet onderhouden binnen de jeugdzorg. Als gevolg hiervan daalt de motivatie van gedragswetenschappers om in de jeugdzorg te werken, de expertise verdwijnt (vaak richting GGZ), functies worden verder uitgehold en de negatieve spiraal is compleet.

Expertise gedragswetenschappers in grote lijnen

- De gedragswetenschapper is door zijn kennis en vaardigheid op het gebied van diagnostiek en behandeling/begeleiding in staat diagnostiek uit te voeren in de brede zin zoals hierboven beschreven, in samenhang met behandeling/begeleiding. Deze brede diagnostiek is van groot belang voor een optimale jeugdzorg.
- De gedragswetenschapper heeft zowel kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding als van problematische ontwikkeling en opvoeding en is daardoor in staat in een vroeg stadium de noodzaak en consequenties te overzien van (wel of niet) interveniëren en met welke intensiteit.
- De gedragswetenschapper kan een sterke consultatieve rol spelen in aanvulling op de HBO-opgeleide jeugdzorgwerker.
- De gedragswetenschapper is op basis van zijn wetenschappelijke know how in staat om een bijdrage te leveren aan effectieve jeugdzorg. Hij/zij kan een belangrijke rol spelen bij het stimuleren en bewaken van programma-integriteit (het consequent en consistent uitvoeren van methodieken) en het systematisch evalueren van interventies. Ook kan hij (nieuwe) methodes implementeren, en beschikbaar maken voor gebruik in de jeugdzorg juist en bovenal door dit in interactie met de praktijk te doen.

Conclusies

NIP en NVO concluderen binnen dit deeltraject het volgende:

- Gedragswetenschappers beschikken over belangrijke expertise op het gebied van (brede) diagnostiek en behandeling, die nu niet optimaal wordt ingezet in de jeugdzorg.
- Expertise van gedragswetenschappers zou met name ingezet kunnen/moeten worden op het gebied van brede diagnostiek en behandeling: observeren, analyseren (van kind, maar ook context van gezin, school, omgeving) en in een vroeg stadium keuzes (durven) maken over wat nodig is en consequente terugkoppeling van interventies naar de (niet statische) diagnose.
- Expertise van gedragswetenschapper kan meer dan nu een bijdrage leveren aan effectiviteit van jeugdzorg en aan beleidsbeslissingen in de jeugdzorg.
- De kracht van gedragswetenschappers zit juist in combinatie van / samenhang tussen kennis op het gebied van diagnostiek en behandeling.
- Om die expertise op het gebied van diagnostiek en behandeling te verwerven is een 6-jarige opleiding noodzakelijk: een academische masteropleiding psychologie of orthopedagogiek, aangevuld met een tweejarig postmastertraject bestaande uit een combinatie van werkervaring, scholing, supervisie en literatuurstudie. Na afronding van een dergelijk traject voldoen gedragswetenschappers aan de eisen die gesteld worden aan de bestaande (generieke) beroepsregistraties.
- Gedragswetenschappers zouden meer dan nu in staat moeten worden gesteld hun expertise *binnen* de jeugdzorg te verwerven **en** te behouden, en op die manier aan de eisen voor beroepsregistratie (en herregistratie) blijven voldoen.

Het Actieplan Professionalisering heeft als belangrijkste doelstelling de verbetering van de kwaliteit van zorg. Onlangs is door de Inspectie Gehandicaptenzorg voor die sector opgemerkt dat in gevallen waarin gedragswetenschappers een duidelijke en profilerende verantwoordelijkheid dragen, er sprake is van significant betere zorg. Het lijkt ons waardevol dit ook voor de Jeugdzorg na te streven.

Aanbevelingen

NIP en NVO komen op basis hiervan tot de volgende aanbevelingen:

1. Laat de beroepsgroep/beroepsverenigingen samen met de werkgevers zoeken naar mogelijkheden om de expertise van gedragswetenschappers optimaler, (kosten)effectiever en efficiënter in te zetten. Breng bijvoorbeeld best-practices in kaart waar de inzet van gedragswetenschappers veel oplevert. Betrek hierbij ook de wensen en behoeften van cliënten.
2. Houd daarbij in het achterhoofd dat diagnostiek - in de brede zin van observeren, analyseren, (durven) beslissen en bij interventie terugkoppelen naar die beslissing - van groot belang is voor goede jeugdzorg. De toenemende complexiteit van de ketenzorg zal in toenemende mate vragen om de expertise van gedragswetenschappers.
3. Waarborg dat psychologen en orthopedagogen hun expertise binnen de jeugdzorg kunnen blijven verwerven en behouden. Met andere woorden: blijf psychologen en orthopedagogen opleiden in de jeugdzorg en zorg ervoor dat zij kunnen (blijven) voldoen aan de eisen voor beroepsregistratie (combinatie van werkervaring, scholing, supervisie en literatuurstudie op het gebied van diagnostiek en behandeling).
4. Met het blijven opleiden van gedragswetenschappers wordt niet alleen deze expertise behouden voor de jeugdzorg, maar wordt ook tegemoet gekomen aan het streven (en wellicht straks verplichting zoveel mogelijk professionals middels beroepsregistratie) te verbinden aan een beroepscode en te laten vallen onder tuchtrecht.
5. Zorg ervoor dat binnen de opleiding/scholing van psychologen en orthopedagogen aandacht wordt besteed aan de consultatieve, aanvullende rol van gedragswetenschappers in samenhang met HBO-ers/jeugdzorgwerkers.
6. Zorg ervoor dat in de opleiding/scholing van gedragswetenschappers aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen en bewaken van effectieve interventies en praktijkgestuurd effectonderzoek en aan beleidsontwikkeling binnen (jeugd)zorginstellingen.

Wat betreft deze aanbevelingen voor de opleiding en bij- en nascholing is het van belang dat ze passen binnen de generalistische kaders van de beroepsregistraties - met andere woorden: accenten en modules die mogelijk worden ontwikkeld voor de jeugdzorg moeten worden ingepast (of geaccrediteerd) in het kader van de huidige beroepsregistraties. De beroepsverenigingen zijn graag bereid hier een coördinerende rol in te vervullen.

Het opvolgen van de aanbevelingen kan er in de toekomst toe leiden dat er een aanvullend gestructureerd postmaster-opleidingstraject wordt ontwikkeld dat voldoet aan de eisen van de bestaande beroepsregisters. Een dergelijk traject is onlangs op initiatief van de beroepsgroep ook voor het onderwijsveld ontwikkeld. Voordeel daarvan is dat werkgevers, professionals en opleidingsinstellingen zich voor langere tijd committeren aan het behoud van vakbekwaamheid voor de jeugdzorg. De beroepsverenigingen zijn uiteraard bereid om vanuit de bestaande kaders voor beroepsregistratie de mogelijkheden voor een dergelijk traject te onderzoeken.

NIP en NVO zijn zich ervan bewust dat deze aanbevelingen nog maar een eerste aanzet vormen en veel inzet vragen van diverse partijen, ook op de langer(e) termijn. NIP en NVO willen zich op basis van de geformuleerde uitgangspunten echter inzetten om deze aanbevelingen, waarschijnlijk grotendeels na de looptijd van het Actieplan Professionalisering, nader uit te werken.

De stuurgroep wordt gevraagd de gedane aanbevelingen te ondersteunen/onderschrijven en daarmee partijen te committeren aan de uitwerking ervan.

De inzet van gedragswetenschappers

in de provinciaal en justitieel gefinancierde jeugdzorg

Inventarisatie en aanbevelingen

ihkv Actieplan professionalisering

Deeltraject 4: opleidingen

Spoor 2: Versterking opleidingscontinuüm

7 juni 2009

Partners in Jeugdbeleid / Quirien van der Zijden

In opdracht van NVO en NIP

Inhoud

1.	Aanleiding, doelstelling, aanpak	3
2.	De huidige inzet van gedragswetenschappers	4
2.1	Gedragswetenschapper binnen bureau jeugdzorg	4
2.2	Gedragswetenschapper bij de aanbieders van jeugdzorg	5
2.3	Gedragswetenschapper binnen de raad voor de kindbescherming	5
2.4	Gedragswetenschapper binnen justitiële jeugdinrichtingen	6
2.5	Gedragswetenschappers binnen Halt	7
3.	Discussiepunten optimale inzet	8
3.1	Cliëntgebonden inzet	8
3.1.1	Diagnostische fase	8
3.1.2	Fase van behandeling	9
3.2	Organisatiegebonden inzet	10
3.3	Jeugdzorg werkers en gedragswetenschappers	11
3.4	Positie in de organisatie	11
4.	Aanbevelingen voor opleiding en praktijk	13

Bijlagen:

- Geraadpleegde sleutelfiguren en deskundigen
- Literatuur

1. Aanleiding, doelstelling, aanpak

Een van de doelstellingen van het Actieplan Professionalisering in de jeugdzorg is de versterking van het opleidingscontinuüm (Deelproject 4a / spoor 2). Spoor 2 betreft enerzijds de aansluiting tussen MBO en HBO, anderzijds tussen HBO en WO.

De aansluiting HBO en WO is echter geen vanzelfsprekende in het *opleidingscontinuüm*: het WO is geen beroepsopleiding maar biedt een wetenschappelijke basis voor de beroepsuitoefening.

In de dagelijkse praktijk binnen de jeugdzorg is de aansluiting HBO – WO wel aan de orde, maar dan vanuit het perspectief van het *zorgcontinuüm*: op welke positie en functie is welk beroepsbekwaamheidsniveau nodig. Het gaat dan om aansluiting in zin van afkadering: welke functies/taken vragen een HBO-opleidingsniveau, en welke functies vragen om de expertise van een gedragswetenschapper. Waar kun je welke professional het meest optimaal inzetten? Waar en op welke wijze kunnen beide functionarissen elkaar aanvullen en versterken?

Bij het nadenken over de aansluiting tussen HBO en WO ontstond bij de betrokken partijen de behoefte om meer helderheid te krijgen over de (optimale) inzet van gedragswetenschappers binnen de jeugdzorg:

- Wat is de toegevoegde waarde van een WO-opgeleide beroepsbeoefenaar op cliëntniveau en binnen de organisatie? In welke rol en positie kan de expertise van de gedragswetenschapper in de jeugdzorg optimaal worden benut?
- Wat is het onderscheid met de HBO-opgeleide professionals binnen de jeugdzorg? Op welke wijze kunnen HBO-ers en WO-ers elkaar aanvullen en versterken?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is gesproken met diverse experts en vertegenwoordigers van bureaus jeugdzorg, zorgaanbieders, de raad voor de kindbescherming, HALT en de justitiële jeugdinrichtingen. Na deze gesprekken vond een discussiebijeenkomst plaats met enkele leden van NIP en NVO, afkomstig uit de genoemde werksoorten.

Deze gesprekken en de bijeenkomst hebben geleid tot een beschrijving van de huidige rol en positie van gedragswetenschappers (hoofdstuk 2) en een beschouwing ten aanzien van de optimale inzet (hoofdstuk 3).

In hoofdstuk 4 worden op basis daarvan aanbevelingen gedaan over de inzet en de opleiding van gedragswetenschappers binnen de jeugdzorg.

2. De huidige inzet van gedragswetenschappers

Dit hoofdstuk bevat een globale beschrijving van de huidige taken en rollen van gedragswetenschappers in vijf verschillende werksettings binnen de jeugdzorg. Deze beschrijving is bedoeld om een beeld te schetsen, een indruk te geven. Gezien de beperkte hoeveelheid interviews is het zeker geen uitputtende beschrijving.

2.1 Gedragswetenschapper binnen bureau jeugdzorg

Bureaus jeugdzorg hebben een aantal specifieke wettelijke taken. De vier belangrijkste zijn: indicatiestelling, jeugdbescherming, jeugdreclassering en het in stand houden van een advies en meldpunt kindermishandeling (AMK). De 15 BJZ's hanteren bij de uitvoering van deze 4 taken landelijk vastgestelde handboeken en methodieken:

- Handboek Indicatiestelling bureau jeugdzorg
- Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij
- Handboek Methode Jeugdreclassering
- Beslissen over vermoedens van kindermishandeling; Handreiking en hulpmiddelen voor het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling

Kenmerkend is dat de taken van BJZ voornamelijk door jeugdzorgwerkers met een HBO-opleiding worden uitgevoerd. In de handboeken staat de rol van de gedragswetenschapper niet beschreven (gezinsvoogdij en AMK's), of heel beperkt vastgelegd:

- Bij de indicatiestelling *moet een daartoe gekwalificeerde gedragswetenschapper worden geraadpleegd*
- bij een besluit tot gesloten plaatsing is een *door een gekwalificeerde gedragswetenschapper ondertekende verklaring van geen bezwaar* noodzakelijk
- binnen de jeugdreclassering *maakt de (teammanager of) gedragsdeskundige een eerste analyse*

Binnen de BJZ's bestaan verder geen landelijke afspraken met betrekking tot de rol van gedragswetenschappers. Hoewel er onderlinge (accent)verschillen bestaan worden gedragswetenschappers in het algemeen als volgt ingezet:

Gedragswetenschappers denken en lezen mee gedurende het proces van indicatiestelling en de uitvoering van de jeugdbeschermings- of reclasseringsmaatregelen. Daarnaast worden zij door de jeugdzorgwerkers geraadpleegd in complexe zaken.

Binnen de AMK's werkten tot voor kort geen gedragswetenschappers, wel vertrouwensartsen. Op diverse plaatsen in het land zijn nu wel gedragswetenschappers binnen AMK's aangesteld.

In beperkte mate voeren gedragswetenschappers binnen BJZ psychodiagnostisch onderzoek uit. Dergelijk onderzoek wordt veelal uitbesteed aan particuliere bureaus of de jeugd-ggz. Gedragswetenschappers van BJZ formuleren dan de vraagstelling en beoordelen de onderzoeksrapportages.

Daarnaast spelen gedragswetenschapper een (bescheiden) rol bij methodiekontwikkeling en de implementatie daarvan.

Binnen de bureaus jeugdzorg werken zowel geregistreerde als niet-geregistreerde gedragswetenschappers. De meerderheid is niet-geregistreerd, het kost de BJZ's moeite geregistreerde gedragswetenschappers te werven en te behouden. Er is geen sprake van een specifieke taakverdeling maar enkele activiteiten zijn wettelijk voorbehouden aan de geregistreerde gedragswetenschappers: zo moet een gekwalificeerde gedragswetenschapper meekijken bij de indicatiebesluiten en mag alleen deze een instemmingverklaring bij plaatsing in gesloten jeugdzorg afgeven.

2.2 Gedragwetenschapper bij de aanbieders van jeugdzorg

Zorgaanbieders bieden zorg die is geïndiceerd door BJZ. De Wet op de jeugdzorg onderscheidt de volgende vormen van provinciaal gefinancierde jeugdzorg:

Jeugdhulp

1. Jeugdhulp Thuis
2. Jeugdhulp Accommodatie zorgaanbieder individueel
3. Jeugdhulp Accommodatie zorgaanbieder groep

Verblijf

4. Verblijf pleegouder deeltijd
5. Verblijf pleegouder 24-uurs
6. Verblijf Accommodatie zorgaanbieder deeltijd
7. Verblijf Accommodatie zorgaanbieder 24-uurs

Observatiediagnostiek

8. Observatiediagnostiek deeltijd
9. Observatiediagnostiek 24-uurs

De gehanteerde methodieken en interventies verschillen per zorgvorm of interventie en per zorgaanbieder. Ook de positie van gedragwetenschappers verschilt per zorgvorm of interventie, en per zorgaanbieder. Er zijn hierover geen landelijke afspraken.

Uit de gevoerde gesprekken komt het volgende beeld van de inzet van gedragwetenschappers naar voren:

- De belangrijkste taak is het geven van consultatie en advies aan teams bestaande uit de uitvoerende jeugdzorgwerkers.
- In wisselende mate ook: inhoudelijk eindverantwoordelijk voor het (doen) opstellen, uitvoeren en evalueren van het hulpverleningsplan. Dit komt vaker voor wanneer er sprake is van verblijf. In de ambulante jeugdzorg ligt deze verantwoordelijkheid vaker bij de jeugdzorgwerkers zelf.
- In heel beperkte mate voeren gedragwetenschappers zelf interventies uit.
- In heel beperkte mate voeren gedragwetenschappers psychodiagnostisch onderzoek uit.
- In wisselende mate leveren gedragwetenschappers een bijdrage aan methodiekontwikkeling, beleidsontwikkeling, innovatie van zorg, opzet en uitvoering van (praktijk gestuurd) onderzoek.

Bij de jeugdzorg aanbieders zijn de geregistreerde gedragwetenschappers in de minderheid ten opzichte van de niet-geregistreerden. Er is geen sprake van een specifieke taakverdeling.

2.3 Gedragwetenschapper binnen de raad voor de kindbescherming

De drie belangrijkste taken van de raad zijn:

- *Bescherming*: BJZ en AMK kunnen de raad inschakelen om de gezinssituatie van een kind te onderzoeken. Als uit dit onderzoek blijkt dat ingrijpen noodzakelijk is, zal de raad de rechter vragen om het ouderlijk gezag van de ouders te beperken totdat de situatie van het kind verbeterd is. Wanneer door omstandigheden geen ouderlijk gezag meer mogelijk of wenselijk is, zal de raad de rechter vragen om in de voogdij te doen voorzien.
- *Scheiding en omgang*: Indien ouders het tijdens de scheiding niet eens worden over de omgangsregeling dan doet de rechter uitspraak. Om tot een goede beslissing te komen kan de rechter de raad voor de kindbescherming verzoeken om een onderzoek uit te voeren en advies uit te brengen.

- *Strafzaken waarin minderjarigen betrokken zijn*: De raad doet onderzoek naar de leefomstandigheden van de jongere en geeft een strafadvies aan de officier van justitie en/of de kinderrechter. Verder is de raad 'casusregisseur'. Dat betekent dat de raad zicht heeft op het traject dat een individuele jongere doorloopt na melding door de politie totdat de straf voorbij is. Tenslotte coördineert de raad de uitvoering van de taakstraffen.

Daarnaast heeft de raad ook een taak op andere terreinen waarbij de belangen van het kind in het spel zijn, zoals adoptie, het afstand doen van een kind en afstammingsvragen.

De werkwijze van de raad voor de kindbescherming is vastgelegd in *Normen 2000*. Deze richtlijnen van de minister van justitie zijn voor de medewerkers van de raad de leidraad voor hun dagelijks werk. Het document beschrijft onder andere hoe een onderzoek uitgevoerd wordt, welke informatie in het rapport komt en hoe lang een onderzoek mag duren. Daardoor komt elk raadsonderzoek in principe op dezelfde manier tot stand.

In de praktijk ziet de rol van de gedragswetenschapper er als volgt uit:

- HBO-opgeleide raadsonderzoekers voeren de onderzoeken uit, de gedragswetenschapper is op consultatieve basis betrokken.
- Een enkele keer verzoeken zij de gedragswetenschapper aanwezig te zijn bij gesprekken met jeugdigen of opvoeders.
- Besluitvorming vindt plaats in een multidisciplinair team waarin de raadsonderzoeker, de gedragswetenschapper en een jurist zitting hebben.
- Daarnaast voeren gedragswetenschappers, in beperkte mate, psychodiagnostisch onderzoek uit. Sinds de invoering van de gedragsbeïnvloedende maatregel vraagt de rechter vaker een strafadvies waarvoor psychodiagnostisch onderzoek moet worden uitgevoerd.
- Naast het zelf uitvoeren van psychodiagnostisch onderzoek vragen gedragswetenschappers onderzoek aan bij instanties en beoordelen zij de onderzoeksrapportages.
- Gedragswetenschappers spelen bij organisatie- en beleidsontwikkeling een bescheiden rol.
- Binnen de raad werken zowel geregistreerde als niet-geregistreerde gedragswetenschappers. Alhoewel er geen specifieke taakverdeling bestaat zijn sommige activiteiten wel voorbehouden aan de geregistreerde gedragswetenschappers. Bijvoorbeeld het afgeven van een instemmingverklaring bij plaatsing in gesloten jeugdzorg.

2.4 Gedragswetenschapper binnen justitiële jeugdinrichtingen

In een justitiële jeugdinrichting verblijven jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, met een uitloop naar maximaal 23 jaar. Jongeren kunnen in een jeugdinrichting komen omdat ze iets gedaan hebben waarvoor ze een straf opgelegd krijgen (strafrechtelijk). Tot 2010 worden er ook jongeren geplaatst die geen straf uitzitten maar die wel een gesloten setting behoeven (civielrechtelijk). Voor deze laatste groep worden op dit moment gesloten voorzieningen gecreëerd binnen het kader van de reguliere, niet-justitiële jeugdzorg.

In de 12 justitiële jeugdinrichtingen verblijven ongeveer 7.300 jongeren. Sommigen slechts een paar dagen, anderen tot maximaal zes jaar. De verantwoordelijkheid voor jongeren in detentie ligt bij de sector justitiële jeugdinrichtingen van de Dienst justitiële Inrichtingen (ministerie van justitie).

Vanaf 2010 gaan alle justitiële jeugdinrichtingen met de Basismethodiek YOUTURN werken. Deze wordt uitgevoerd door de groeps werkers. De rol van de gedragswetenschapper ziet er volgens deze methodiek als volgt uit:

- Binnen 2 dagen na binnenkomst worden alle jeugdigen gezien door de gedragswetenschapper. Deze voert een screening uit plaats alsmede een risicotaxatie waarin criminogene en beschermende factoren in kaart worden gebracht
- Veel jeugdigen zijn eerder al onderzocht door of in opdracht van de raad. Wanneer uit de screening blijkt dat dit nodig is kan de gedragswetenschapper aanvullend psychodiagnostisch onderzoek uitvoeren.
- Waarnodig kunnen naast de basismethodiek specifieke gedragsinterventies worden ingezet. Een gedragsinterventie kan bijvoorbeeld creatieve therapie zijn of een training voor agressiebeheersing. Soms worden deze interventies uitgevoerd door gedragswetenschappers.
- De kerntaak van gedragswetenschappers is het geven van inhoudelijke adviezen aan de groeps werkers, met als doel een optimale uitvoering van de methodiek binnen de groep en in relatie tot de individuele jongeren.
- De gedragswetenschappers zijn inhoudelijk verantwoordelijk voor de trajecten van de jongeren. Zij werken daarin nauw samen met de psychiater, de medische dienst en de medewerkers van de groep

Binnen de justitiële jeugdinrichtingen werken zowel geregistreerde als niet-geregistreerde gedragswetenschappers.

2.5 Gedragswetenschappers binnen Halt

Halt staat voor Het Alternatief en heeft als taak, alternatieve strafafdoening (taakstraffen) te organiseren en te begeleiden. Het uitvoerend werk wordt gedaan door medewerkers op MBO- en HBO-niveau. Deze medewerkers verwijzen desgewenst naar instanties als huisvesting, arbeidsbemiddeling en jeugdzorg maar voeren zelf geen hulpverlening uit. Er werken een kleine 300 mensen bij 18 Halt-bureaus. Halt-bureaus hebben geen gedragswetenschappers in dienst.

Bij Halt Nederland, de branche organisatie werken 3 gedragswetenschappers, die zich bezighouden met beleids- en methodiekontwikkeling.

3. Discussiepunten optimale inzet

De geïnterviewden is gevraagd wat volgens hen specifiek is aan de expertise van gedragswetenschappers en hoe deze expertise binnen de jeugdzorg optimaal kan worden benut:

- Wat is de toegevoegde waarde van een WO-opgeleide beroepsbeoefenaar op cliëntniveau en binnen de organisatie?
- Wat is het onderscheid met de HBO-opgeleide professionals binnen de jeugdzorg? Op welke wijze kunnen HBO-ers en WO-ers elkaar aanvullen en versterken?
- In welke rol en positie kan de expertise van de gedragswetenschapper in de jeugdzorg optimaal worden benut?

In dit hoofdstuk staan de opvattingen van de geïnterviewden weer gegeven, in relatie tot de huidige inzet zoals beschreven in het vorige hoofdstuk.

3.1 Cliëntgebonden inzet

In het onderstaande maken we onderscheid tussen de cliëntgebonden inzet binnen de *diagnostische fase* en binnen de *behandelfase*.

3.1.1 Diagnostische fase

Onder de diagnostische fase verstaan we hier het indicatieproces binnen de BJZ's en de onderzoeken zoals uitgevoerd door de raad en de AMK's. Maar ook de startfase binnen de JJI's, de zorgaanbieders en bij de uitvoering van maatregelen voor gezinsvoogdij en jeugdreclassering. De diagnostische fase kenmerkt zich door het systematisch verzamelen van informatie om een beslissing te kunnen nemen over de in te zetten interventies. Een proces dat zich overigens voortzet nadat met de behandeling is gestart.

Huidige inzet van gedragswetenschappers

Op basis van de beschrijving van de taken binnen de vijf werksoorten blijkt dat in de praktijk de jeugdzorgwerkers meestal de aanmeldings- en intake-gesprekken voeren en de indicatiebesluiten en rapportages opstellen. De taken van de gedragswetenschappers zijn vooral:

- Consultatie en advies aan de jeugdzorgwerkers, met name rond belangrijke beslismomenten.
- Uitvoering van psychodiagnostiek in aanvulling op de informatie die de jeugdzorgwerker verzamelt.
- Aanvragen en beoordelen van psychodiagnostisch onderzoek bij derden, in die situaties waarin aanvullend onderzoek nodig blijkt.
- Incidenteel aanwezig bij een gesprek met cliënten.
- Binnen JJI's en zorgaanbod (met name wanneer er sprake is van verblijf) zien gedragswetenschappers alle jeugdigen ten minste één keer.

Discussie optimale inzet van gedragswetenschappers

Expertise op het gebied van psychodiagnostiek behoort tot het vakgebied van gedragswetenschappers. De toegevoegde waarde van gedragswetenschappers op dit terrein staat nergens ter discussie.

Wat echter opvalt is dat gedragswetenschappers binnen de jeugdzorg maar heel incidenteel cliëntcontact hebben en zelf weinig tot geen psychodiagnostisch onderzoek uitvoeren. Dit leidt bij de geïnterviewden tot enige bezorgdheid en discussie:

- Diverse geïnterviewden benadrukken dat –indien gedragswetenschappers niet alle jeugdigen zien- er waarborgen moeten zijn ingebouwd voor zorgvuldige diagnostiek. De gedragswetenschapper moet er immers op kunnen vertrouwen dat hij wordt ingeschakeld wanneer dat nodig is. Dit kan bijvoorbeeld door de HBO-geschoolde jeugdzorgwerkers bij belangrijke beslissingen (in ieder geval rond het eerste contact en rond afsluiting van zorg) gebruik te laten maken van checklists of risicotaxatie

instrumenten. Daarbij kunnen afspraken worden gemaakt over bij welke uitslagen de gedragswetenschapper door hen in ieder geval moet worden geraadpleegd.

- De geïnterviewden geven aan dat het leveren van een bijdrage aan de diagnostische fase -zonder direct cliëntcontact maar door samenwerking met de jeugdzorgwerker- betekent dat gedragswetenschappers moeten beschikken over de bijbehorende vaardigheden. Vaardigheden op het gebied van deze (complementaire) samenwerking met jeugdzorgwerkers en de consulterende rol die de gedragswetenschapper daarin vervult. Volgens diverse respondenten zou hieraan in de opleidingen meer aandacht moeten worden besteed.
- Uit de interviews blijkt dat de uitvoering van psychodiagnostiek vaak wordt uitbesteed aan externe bureaus. Dit heeft gevolgen voor de taakinvulling van de gedragswetenschappers. Gedragswetenschappers die hun registratie willen behalen kunnen binnen de eigen werkomgeving onvoldoende ervaring opdoen met de uitvoering van psychodiagnostiek. Zij moeten voor het behalen van hun registratie (tijdelijk of parttime) uitwijken naar de ggz of particuliere bureaus. Nadat zij hun registratie hebben behaald kunnen zij de opgedane kennis en ervaring binnen de eigen werkkring onvoldoende onderhouden. Het gevolg is tweeledig: enerzijds daalt de motivatie om de registratie te behalen anderzijds verdwijnen veel gedragswetenschappers na het behalen van hun registratie naar een werkkring buiten de jeugdzorg. Met name de BJZ's worden geconfronteerd met dit probleem.

3.1.2 Fase van behandeling

Onder behandelfase verstaan we hier: het opstellen, uitvoeren en evalueren van hulpverleningsplannen zoals gebeurt binnen de BJZ's (gezinsvoogdij en jeugdreclassering) de reguliere zorgaanbieders en de JJI's.

Huidige inzet van gedragswetenschappers

Uit de beschrijving in hoofdstuk 2 blijkt dat het veelal de jeugdzorgwerkers zijn die de hulpverleningsplannen opstellen en uitvoeren. Binnen JJI's en bij zorgaanbieders zijn het soms de gedragswetenschappers die de hulpverleningsplannen opstellen. Dit verschilt per organisatie en werksoort.

- De (overige) taken van gedragswetenschappers in deze fase zijn voornamelijk:
- Consultatie en advies aan jeugdzorgwerkers, met name rond belangrijke beslismomenten.
  - Het bewaken van de integriteit van de uitgevoerde methode.
  - Op heel beperkte schaal voeren gedragswetenschappers interventies uit.
  - Incidenteel nemen gedragswetenschappers deel aan gesprekken of evaluatie besprekingen met jeugdigen en ouders.

Discussie optimale inzet van gedragswetenschappers

Wat ook hier opvalt is dat direct cliëntcontact maar beperkt onderdeel uitmaakt van het takenpakket van gedragswetenschappers. Zij leveren hun bijdrage vooral via de jeugdzorgwerker. De geïnterviewden leveren daarbij het volgende commentaar:

- Evenals in de diagnostische fase geldt hier dat er waarborgen moeten zijn ingebouwd wanneer gedragswetenschappers niet alle jeugdigen zien. De gedragswetenschapper moet er immers op kunnen vertrouwen dat hij wordt ingeschakeld wanneer dat nodig is.
- En ook voor de behandelfase geldt dat gedragswetenschappers over de vaardigheden moeten beschikken die nodig zijn voor de (complementaire) samenwerking met de jeugdzorgwerkers en de consulterende rol die de zij daarin vervullen. Zoals hiervoor ook al vermeld geven de geïnterviewden aan dat naar hun idee hieraan in de opleidingen meer aandacht moet worden besteed.
- Een belangrijk punt van aandacht is volgens de geïnterviewden het thema *effectiviteit*. De geïnterviewden benadrukken dat daar een belangrijke rol voor gedragswetenschappers is weggelegd. Het gaat hen daarbij om een aantal aspecten:
  - o Daar waar bewezen effectieve interventies worden uitgevoerd is het zaak dat de methodiek consequent en consistent wordt toegepast; de programma-integriteit

moet systematisch worden gestimuleerd en bewaakt. In het algemeen zijn het de jeugdzorgwerkers die de interventies toepassen. Gedragswetenschappers zouden een essentiële rol kunnen en moeten vervullen bij het stimuleren en bewaken van de programma-integriteit.

- Gedragswetenschappers leveren een belangrijke bijdrage aan de (wetenschappelijke) onderbouwing van beslissingen over de inzet van interventies. Daarnaast: het ondersteunen, stimuleren en bewaken van de systematische evaluatie van uitgevoerde interventies.
- Daarnaast moeten gedragswetenschappers actuele kennis op het gebied van effectieve interventies kunnen vertalen naar de uitvoeringspraktijk en toepasbaar maken voor de jeugdzorgwerkers.

De geïnterviewden geven aan dat gedragswetenschappers op deze punten in de praktijk wel worden ingezet maar dat hier ook nog veel (kwaliteits-) winst te boeken is. Binnen de opleidingen zou volgens hen meer aandacht moeten worden besteed aan het thema effectiviteit, en de kennis en vaardigheden van gedragswetenschappers om hierin hun bijdrage te leveren.

Tot slot geven een aantal geïnterviewden aan in de praktijk relatief weinig onderscheid wordt gemaakt tussen geregistreerde en niet-geregistreerde gedragswetenschappers. Met uitzondering van de in hoofdstuk benoemde voorbehouden taken. Wanneer in de praktijk wel meer onderscheid wordt gemaakt stimuleert dat gedragswetenschappers om door te groeien en hun registratie te behalen.

3.2 Organisatiegebonden inzet

Huidige inzet

Binnen alle werksoorten wordt het belang van de inzet van gedragswetenschappers bij organisatiegebonden taken onderstreept. De combinatie van directe betrokkenheid bij de uitvoering én de academische achtergrond en denkwijze maakt dat gedragswetenschappers een positieve bijdrage kunnen leveren aan beleidsontwikkeling, methodiekontwikkeling, de keuze voor en implementatie van nieuwe methodieken, het uitvoeren van (praktijk gestuurd)onderzoek.

Discussie optimale inzet

Vrijwel alle respondenten geven aan dat de expertise van gedragswetenschappers in de praktijk meer zou moeten worden ingezet bij organisatiegebonden taken dan nu het geval is. Daarbij worden genoemd:

- Inhoudelijk advies, op basis van de laatste wetenschappelijke inzichten, bij te maken beleidskeuzes
- Inhoudelijke motor bij de implementatie van nieuwe methodieken.
- Expliciteren van praktijkkennis die besloten ligt in gehanteerde (vaak door de organisatie ooit zelfontwikkelde) methodieken zodat deze wetenschappelijk kunnen worden onderbouwd en overdraagbaar worden.
- Gedragswetenschappers zouden een rol moeten vervullen bij het inrichten en uitvoeren van het praktijkgestuurd effectonderzoek. De gehanteerde instrumenten en vragenlijsten kunnen dan zowel een rol spelen in de behandeling, in het bewaken van de voortgang op individueel niveau, als bij het bepalen van de effectiviteit op organisatieniveau.

Respondenten suggereren dat ook aan deze thema's binnen de opleidingen meer aandacht besteed zou moeten worden.

3.3 Jeugdzorg werkers en gedragswetenschappers

De geïnterviewden is gevraagd aan te geven waarin gedragswetenschappers en HBO-opgeleide professionals zich onderscheiden, en waar ze elkaar aanvullen.

Uit de gesprekken wordt duidelijk dat hier sprake is van een gradueel verschil op het gebied van de kennis en vaardigheden waarover beide soorten professionals dienen te beschikken¹:

Beide soorten professionals beschikken over inhoudelijke kennis over bijvoorbeeld ontwikkelingspsychologie, gezinssystemen en opvoeding. Bij de HBO-ers wordt meer praktijkgerichte kennis verwacht. Van de gedragswetenschappers wordt verwacht dat zij kennis hebben van de meest actuele wetenschappelijke inzichten. Op een aantal terreinen wordt van hen wetenschappelijke kennis verwacht die ten dele anders is en ten dele op een ander niveau ligt dan de kennis die van HBO-ers wordt verwacht. De geïnterviewden noemen daarbij expliciet:

- Psychopathologie bij zowel jeugdigen als volwassenen (de opvoeders)
- Neuropsychologie
- Signalen en symptomen: herkennen van het normale en afwijkende
- Psychodiagnostiek: instrumenten en de interpretatie ervan
- Werkzame factoren en effectieve interventies in relatie tot gesignaleerde problemen
- Ethische aspecten van besluitvorming en interventies
- Jeugdbeleid: actueel en in historische context
- Het uitvoeren en interpreteren van wetenschappelijk onderzoek

Overigens geven meerdere geïnterviewden aan dat het systematisch bijhouden van de vakliteratuur een punt van aandacht is waarop zowel de gedragswetenschappers zelf, maar ook de opleidingen, beroepsverenigingen en instellingen meer nadruk zouden moeten leggen. Verplichte registratie en een systeem van herregistratie zou hierin stimulerend kunnen werken.

Beide soorten professionals beschikken over vaardigheden op vergelijkbare gebieden, ook hier is vooral sprake van een gradueel verschil. De geïnterviewden geven daarbij aan dat zij van HBO-ers meer vaardigheden verwachten op het gebied van *doen*: handelen, uitvoeren en daarover reflecteren. Van gedragswetenschappers verwachten zij meer vaardigheden op het gebied van *denken*: analyseren, integreren, uitzoeken, kennis verzamelen en daarover op een metaniveau reflecteren.

De samenwerking tussen gedragswetenschappers en HBO-ers wordt gekenschetst als complementair, waarbij de gedragswetenschapper vaak een consulterende rol vervult.

3.4 Positie in de organisatie

Tot slot werd de geïnterviewden de vraag gesteld wat de huidige positie van gedragswetenschappers is binnen de organisaties die zij kennen. Ook werd hen gevraagd vanuit welke positie de expertise van gedragswetenschappers het meest optimaal kan worden benut.

In de praktijk blijken grofweg twee posities te onderscheiden:

- Gedragswetenschappers met een adviserende rol, waarbij de eindverantwoordelijkheid bij de uitvoerende jeugdzorgwerker en/of het management

---

¹ De hier benoemde kennis en vaardigheden hebben ten doel het onderscheid en de complementariteit van HBO-ers en WO-ers te duiden. In de competentieprofielen van de gedragswetenschappers en de jeugdzorgwerkers zijn de kerntaken, competenties en kennisgebieden uitvoerig beschreven.

ligt. Dit is meestal het geval binnen BJZ en de raad, en wisselend bij reguliere zorgaanbieders².

- Gedragswetenschappers die inhoudelijk eindverantwoordelijk zijn voor het opstellen en uitvoeren van het hulpverleningsplan (binnen de JJI's en in wisselende mate binnen regulier zorgaanbod)

Ook blijkt uit de gesprekken dat de positie van de gedragswetenschapper vaak niet goed is geëxpliciteerd en dat posities en rollen van met name teamleiders en gedragswetenschappers door elkaar lopen. Daarnaast blijken posities en rollen te verschillen per van situatie, taak en persoon.

De geïnterviewden geven aan dat naar hun mening de positie van gedragswetenschappers binnen de organisatie een keuze is van de organisatie. Belangrijker vinden zij dat de positie en de verantwoordelijkheden *expliciet* worden gemaakt. Zodat er geen sprake is van verwarring over rollen en verantwoordelijkheden tussen jeugdzorgwerkers, gedragswetenschappers en managers. Alleen dan kunnen de kennis en vaardigheden van alle betrokken professionals optimaal worden benut. De beroepscode van de professionals dienen daarbij vanzelfsprekend in acht genomen te worden.

---

² In het competentieprofiel gedragswetenschapper in de jeugdzorg staat beschreven dat gedragswetenschappers inhoudelijk eindverantwoordelijk zijn (onder kerntaken 3.1C). Uit de interviews blijkt dat dit in de praktijk vaak niet het geval is.

4. Aanbevelingen voor opleiding en praktijk

Op basis van de inventarisatie van de huidige inzet van gedragswetenschappers, de opvattingen die de geïnterviewden deelden over een (meer) optimale inzet en de suggesties die zij deden voor de opleidingen, zijn hieronder vier aanbevelingen geformuleerd:

1. Complementaire samenwerking als aandachtspunt in opleidingen

Gedragswetenschappers in de jeugdzorg hebben weinig cliëntcontact. Hun bijdrage aan de kwaliteit van de geboden zorg leveren zij, zowel binnen diagnostische als behandel fase, vooral in de (complementaire) samenwerking met de jeugdzorgwerker. Dat vereist andere kennis en vooral ook andere vaardigheden dan het zelf uitvoeren van diagnostisch onderzoek of het uitvoeren van een interventie. Met name op het gebied van:

- a. het integreren en toepasbaar maken van wetenschappelijke kennis
- b. het geven van systematische begeleiding op een juiste uitvoering van de gehanteerde methodiek, of te wel het stimuleren en bewaken van de programma-integriteit.

Binnen zowel de initiële als de postmaster opleidingen zou meer aandacht besteed moeten worden aan dergelijke kennis en vaardigheden.

2. Waarborg expertise psychodiagnostiek binnen de jeugdzorg

Gedragswetenschappers voeren weinig, en in sommige werksoorten in het geheel geen, psychodiagnostiek uit. Tegelijkertijd wordt van hen wel verwacht dat zij kunnen bepalen of en zo ja welke (vaak dure en belastende) onderzoeken noodzakelijk zijn. Ook moeten gedragswetenschappers psychodiagnostisch onderzoek dat elders is uitgevoerd kunnen beoordelen. Met het uitbesteden van al het diagnostisch onderzoek aan derden dreigt deze expertise uit de jeugdzorg te verdwijnen. Niet alleen tijdens de diagnostische fase maar juist ook gedurende de behandeling is een handelingsgerichte procesdiagnostiek een essentieel onderdeel van goede zorg. Het gaat daarbij niet alleen om de uitvoering van psychodiagnostiek maar ook om de expertise die de gedragswetenschapper inzet in zijn consultatieve rol in de samenwerking met de jeugdzorgwerker.

Meer dan nu het geval is moet worden gewaarborgd dat gedragswetenschappers hun expertise op het gebied van diagnostiek kunnen blijven verwerven en onderhouden binnen de jeugdzorg.

Werkgevers zouden moeten meedenken over het bieden van meer mogelijkheden voor de uitvoering van psychodiagnostisch onderzoek binnen de eigen werkkring. Gedragswetenschappers kunnen dan hun kennis en ervaring op het gebied van psychodiagnostiek verrijken en structureel op peil houden.

3. Versterk kennis effectieve interventies en praktijkgestuurd effectonderzoek

Gedragswetenschappers kunnen volgens diverse geïnterviewden een doorslaggevende bijdrage leveren aan het vergroten van de effectiviteit van de jeugdzorg. Zowel op cliëntniveau als op organisatieniveau zouden ze daarop meer kunnen, en moeten, worden ingezet. Gedragswetenschappers dienen daartoe over actuele kennis van effectieve interventies te beschikken, kennis en vaardigheden hebben om te kunnen werken volgens de principes van evidenced based practice, maar ook in staat zijn bij te dragen aan praktijk gestuurd effectonderzoek en beleidsontwikkeling. Dit alles vraagt om specifieke kennis en vaardigheden die volgens de respondenten binnen de huidige opleidingen (initieel en post) nog onvoldoende systematisch aan bod komen.

4. Pleidooi voor een postmaster en verplichte (her-)registratie

Gezien de kennis en vaardigheden die van gedragswetenschappers binnen de jeugdzorg wordt verwacht biedt alleen een initiële opleiding onvoldoende basis, zo

stellen meerdere respondenten. Een verplichte postmaster opleiding met daarbinnen een combinatie van werkervaring, supervisie, scholing en literatuurstudie, toegesneden op de jeugdzorg, wordt dan ook aanbevolen. Maar ook wanneer het benodigde niveau is behaald dient dit te worden bijgehouden. Het systematisch bijhouden van de vakliteratuur bijvoorbeeld, is een punt van aandacht volgens diverse respondenten. Verplichte beroepsregistratie en een systeem van herregistratie zou hierin stimulerend kunnen werken.

Beroepsverenigingen, professionals uit de jeugdzorg, opleidingen en werkgevers zouden samen moeten bekijken hoe de opleidingen en de beroepsregistraties op bovenstaande punten beter kunnen worden toegesneden op de jeugdzorgpraktijk.

Binnen de instellingen zouden gedragswetenschappers en managers gezamenlijk kunnen kijken naar een meer optimale inzet zoals door de diverse geïnterviewden werd gesuggereerd en in deze rapportage staat weergegeven.

Bijlage: Geraadpleegde sleutelfiguren en deskundigen

Meta Kuipers	Raad van de kindbescherming – landelijk bureau
Hans Matthaei	Zelfstandig psycholoog / adviseur
Cees Weeda	Halt Nederland
Huib Pijnenburg	Hogeschool Arnhem Nijmegen en Radboud universiteit Nijmegen
Cees Wierda	BJZ Drenthe
Mieke Sipma	BJZ Drenthe
Coen Dresen	Tender
Ben van Bruxvoort	De Combinatie
Jo Hermanns	Universiteit van Amsterdam en Hogeschool Utrecht
Annelies Knuttel	Zelfstandig P&O adviseur
Ellen Verzantvoort	Spirit
Janet Schut	Spirit
Juliane Rink	Dienst justitiële Inrichtingen
Dries Roosma	Yorneo
Jelle Drost	Rijksuniversiteit Groningen en Noordelijke Hogeschool Leeuwarden Voorheen werkzaam binnen diverse justitiële jeugdinrichtingen
Marjolein Wilschut	BJZ Utrecht
Peter Dijkshoorn	Accare KJP Drenthe/Overijssel
Iris Leene	NVMW
Frank Israëls	BJZ Overijssel (tot 2008)
Tom van Yperen	Universiteit Utrecht en Nederlands Jeugdinstituut
Lida v.d. Voorde	Voorheen werkzaam binnen diverse justitiële jeugdinrichtingen
Jos Magnus	Mutsaersstichting
Roland Koning	BJZ Groningen
Maartje Vreeburg	Raad voor de kindbescherming Amsterdam Gooi en Vechtstreek
Henny Lodewijks	Rentray
Annemat Collot d'Escury	Universiteit van Amsterdam
Xavier Moonen	Koraalgroep en Universiteit van Amsterdam / bestuur NVO
Flip Dronkers	Jeugdzorg Advies / bestuur sectie jeugd NIP
Denis Koets	NVO
Britt van Beek	NIP

Literatuur

Haterd, J. van de, Uyttenboogaart, A., Zwikker, N., Hens, H. (2009) *Competentieprofiel gedragswetenschapper*. Utrecht: MOVISIE

Hutschemaekers, G , Tiemens, B., Smit, A. (2006), *Weg van Professionalisering. Paradoxe bewegingen in de geestelijke gezondheidszorg*. Wolfheze: GRIP, De Gelders Roos.

MO groep (2007), *Handboek Indicatiestelling bureau jeugdzorg*. Utrecht:MO groep Jeugdzorg

Samenwerkingsverband NIP-NVO, (2007) *Beroepsprofiel van de orthopedagoog en psycholoog in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking*. Utrecht: Nip en NVO

Sector JJI (2009) Visie op de psychiatrische basiszorg in Justitiële Jeugdinrichtingen. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen

Ten Berge I., Vinke, A. (2006) *Beslissen over vermoedens van kindermishandeling; Handreiking en hulpmiddelen voor het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling*. Utrecht: NJi

Van Montfoort, A., Slot, W., Perquin, N., Lever, M. (2008), *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij*. Utrecht: MO groep Jeugdzorg

Van Yperen, T, Veerman, J (red.) (2008), *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon

Vogelezang, B. (2005), *De jongere aanspreken; handboek methode jeugdreclassering*. Utrecht: MO groep Jeugdzorg

Zwikker, N., Hens, H., Haterd, J. van de, Uyttenboogaart, A. (2009) *Competentieprofiel jeugdzorgwerker*. Utrecht: MOVISIE